



L'últim mite del teatre europeu (en la mort de Peter Brook)

El director anglès Peter Brook ha estat el gran factòtum del teatre europeu del segle XX i, contràriament a molts dels seus contemporanis, autor d'una obra que perdurarà en el temps. Molts artistes del país reconeixen la seva influència.

Per Andreu Gomila

El teatre, com saben, és un art efímer. Es viu durant un període de temps curt i després, amb sort, només es pot recuperar a través del record, de la memòria. Sovint va lligat a experiències personals, a un moment en la vida de l'espectador. Els directors ho saben, això. I busquen ser record. I són pocs els que han oblidat l'experiència del *Mahabha-*



COLIN HOGAN / BOUFFES DU NORD

Peter Brook, a París, on va establir-se el 1973

rata l'octubre de 1985 al Mercat de les Flors. Més de deu hores de funció (es podia veure en tres sessions o en una d'única) en què Peter Brook, mort el 3 de juliol als 97 anys, va portar a escena el poema sànscrit versionat pel seu fidel col·laborador Jean-Claude Carrière.

Aquella peça va ser possible perquè a la Barcelona de l'època passaven coses. El *Mahabha-*

rata es va veure en el marc del Memorial Xavier Regàs, un festival impulsat per l'Ajuntament de la ciutat i el Centre Dramàtic de la Generalitat que pretenia posar al dia les arts escèniques catalanes i que, segons la regidora de Cultura de l'època, Maria Aurèlia Capmany, havia de substituir el Grec com a gran festival barceloní. El 1985 també va debutar a Barcelona Pina Bausch, amb 1980. Brook ho havia fet dos anys abans, el 1983, amb *La tragédie de Carmen* en els que aleshores eren els Tallers Municipals, l'ara Mercat de les Flors.

Una de les persones que va veure la gran peça de Brook va ser Oriol Broggi. Tenia catorze anys i, és clar, va quedar marcat de per vida. Els seus espectacles, encara avui, en són la prova. "Peter Brook ha estat per a la meua generació un referent, per la llibertat que aportava a l'escena, i la manera d'enfocar-la", em deia l'any passat. I afegia: "Per crear el que ell anomena una guspira, una 'espurna de vida' que s'esdevé davant nostre, només calien alguns elements que ens la facin possible".

Broggi va quedar aclaparat amb aquella obra al Mercat de les Flors i amb *La tempesta* que va veure, el 1991, al Festival d'Avinyó. Tanmateix, l'únic artista d'aquí que ha treballat amb Brook és Julio Manrique. Va ser el 2002, amb *Far away*, al Bouffes du Nord parisenc que França li va "regalar" el 1973 i des d'on treballaria des d'aquell moment. L'actor barceloní va tenir la mala sort que la peça de Caryl Churchill va ser de les menys reeixides de l'època. Però assajar amb un home que llavors tenia 77 anys i ja era un mite va convertir-se en una d'aquelles experiències que, també, marquen una vida.

Manrique cita sovint Brook a les entrevistes, tot i que el seu teatre, té poc a veure amb la simplicitat que pregonava l'anglès. "Quan dirigeixes, Peter Brook deia que el més important és saber quan has de parlar i quan has de callar. I és veritat. De vegades, has de callar i deixar que les coses passin. De vegades, però, has d'intervenir-hi", em comentava la primavera de 2021. →

BROOK VA SER EL PRIMER QUE ES VA PERMETRE EL LUXE DE MIRAR ELS CLÀSSICS DE MANERA CONTEMPORÀNIA

→ L'actor Ivan Benet, amic de Manrique, va seguir de prop aquell *Far away*, i també diu sentir-se seguidor del mestratge de Brook: "El que per a mi el fa únic en el món del teatre és la llavor multicultural de les seves històries, amb repartiments que aglutinen actrius i actors de tot el món i la profunditat del treball actoral que supuren els seus espectacles". I afegeix: "Brook llega una idea de teatre transformadora, el teatre com a camí vital, com a eina empàtica envers la diferència. El teatre com a celebració mística del debat. Un espai buit on el temps s'atura".

S'ha parlat molt de la simplicitat de les posades en escena de Brook, però poc de la seva justificació. I ell deia que, primer, abans de despullar un espai, has d'haver passat pel barroquisme. El primer Brook, el que comença a guanyar-se les garrofes en el competitiu món teatral anglès, qui fa carrera a Birmingham abans de fer el salt a Londres, on, d'entrada, causa una gran polèmica amb muntatges titllats d'escandalosos, té poc a veure amb el que acabariem veient en els últims anys a Temporada Alta.

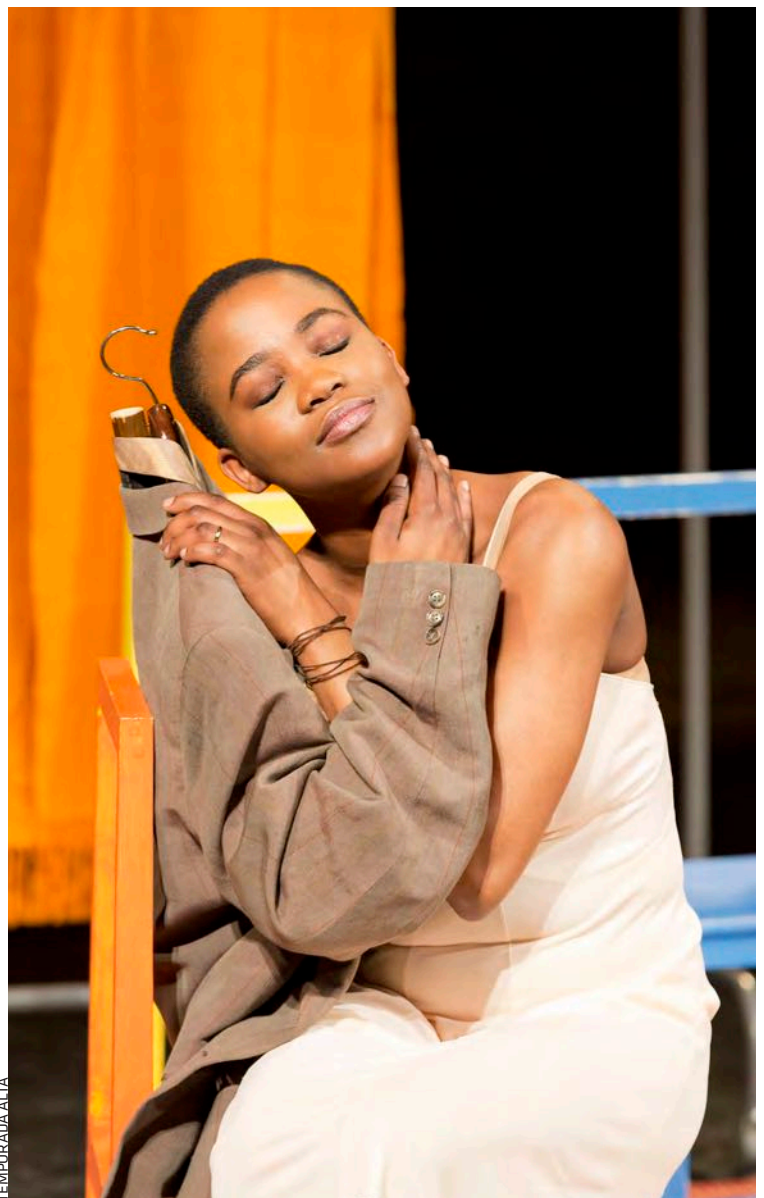
Ell mateix assegurava que el punt d'inflexió va ser el 1964. Feia dos anys que dirigia la Royal Shakespeare Company i va decidir crear un laboratori, seguint la influència d'Antonin Artaud, que va anomenar Teatre de la Crueltat. D'aquí en sortiria el muntatge més icònic de l'època, el *Marat/Sade* de Peter Weiss (1964), i un *Somni d'una nit d'estiu* (1970), on ja deixava veure que per fer el millor Shakespeare no li calia gaire cosa. Al Grec 2011, per exemple, va portar-hi una ben simple *Flauta màgica* de Mozart muntada, literalment, amb quatre canyes.

L'autèntica revolució va ser, però, la dels anys setanta, quan Brook va començar a interessar-se per l'orientalisme. Treballaria a l'Iran i a Àfrica, i integraria intèrprets de diferents procedències a les seves obres, cosa que aleshores era molt estranya a Europa. Una de les crítiques que sovint rebia era que executava un teatre poc polític (oblidaven la seva obra *US*, de mitjans dels anys seixanta, en contra de la guerra del Vietnam) i que no s'interessava gaire per l'actualitat. Però va combatre una de les xacres més funestes d'Europa: el racisme.

Molts dels grans personatges shakespearis dels seus muntatges van ser actors negres. A Barcelona mateix, al Grec 2002, vam poder veure



CAROLINE MOREAU



TEMPORADA ALTA



D'esquerra a dreta, *Battlefield*, de Peter Brook, a Temporada Alta el 2016; el 2011, va visitar el Grec *La flauta màgica* de Mozart. Glenda Jackson va protagonitzar el *Marat/Sade* de Peter Brook de 1964. A l'esquerra, el 2014, el mateix director va fer *The suit* a Temporada Alta.

La tragédie de Hamlet, on el príncep de Dinamarca estava interpretat per l'actor negre William Nadylam i Ofèlia, per l'índia Véronique Sacri. “Quan veus la funció, en un minut t'oblides que Hamlet és negre i no et plantejes si en aquella època hi havia negres a Dinamarca. Si no ho consideréssim així, no hi hauria cap català amb dret a fer d'Èdip, perquè a Tebes no hi havia catalans en aquella època”, va dir Brook aleshores. Clar i català.

A la desena d'espectacles de Brook que han passat per Temporada Alta des que hi va estrenar *Le costume* l'any 2000, sempre hi havia intèrprets d'origen africà, i moltes vegades, fins i tot, les històries que inspiraven els muntatges

confirmar a *The Guardian* les paraules de Sunyer: “És el millor director de teatre que el món ha conegut”. “Mai donava res per segur i ell no estava mai segur de res, tampoc: si ens dirigia cap a una direcció errònia, ens feia parar i ens conduïa per un altre camí”, va dir Jackson.

Brook, de fet, va ser qui va posar Temporada Alta en l'òrbita internacional gràcies a *Le costume*, que va propiciar que Isabelle Huppert hi representés més tard, el 2002, *Psicosi de les 4.48*, que només faria a París, Londres, Milà i Salt. Un canvi d'estatus que ha propiciat que Girona i Salt siguin unes de les capitals europees del teatre a la tardor.

Brook va ser el primer que es va permetre el luxe de mirar els clàssics de manera contemporània. Shakespeare no seria el mateix després de la seva intervenció. Carme Portaceli, directora del TNC, ho deia el dia que es va comunicar la mort del geni anglès: “Brook ha apostat per treure la rigidesa i les convencions als grans clàssics, fent-los com els nostres contemporanis”.

D'aquí a vint anys, algú recordarà Peter Brook? És la gran pregunta a la qual s'enfronten els directors teatrals. Algú es recordarà de nosaltres?, pensen. El 2042, quedaran pocs dels que van gaudir dels seus muntatges, però dubto que la seva obra teòrica passi al bagul dels llibres descatalogats, almenys en anglès. Obres com *The empty space* (1968) o *The open door* (1993) són bíblies del teatre contemporani, de l'època en què es van publicar i la d'ara, encara. Dues obres que, per cert, cap editor ha tingut la dignitat de publicar en català.

La mort de Pina Bausch el 2009, amb 69 anys, va deixar l'escena continental sense la gran renovadora de la dansa del segle XX. Amb la de Peter Brook ens enfrontem a la desaparició de l'últim mite del teatre europeu. ●

PETER BOOK VA COMBATRE UNA DE LES XACRES MÉS FUNESTES D'EUROPA: EL RACISME

tenien un origen remot. Tanmateix, per a ell, els dos dramaturgs més importants del segle XX van ser Artaud i, és clar, Samuel Beckett, de qui va dur a Girona *Els dies feliços* i *Fragments*, una peça superba a partir de les obres curtes de l'irlandès.

Per a Salvador Sunyer, “Peter Brook va canviar el teatre europeu i mundial”. “Amb Stanislavski, és la persona que més marca el teatre del segle XX, li dona una mirada diferent”, afegeix. El director de Temporada Alta és el més gran admirador que tenim a casa nostra del teatre de l'anglès i, segurament, no erra gaire el tret quan diu que va ser la persona més influent del teatre europeu del segle passat. Hi ha hagut grans directors, de Peter Stein a Ingmar Bergman, però cap amb la irradiació de Brook.

L'actriu Glenda Jackson, que el director va llançar a la fama amb el mític *Marat/Sade*, va